

הצוות לגיבוש מערך מדידה והערכה תלת שנתי במערכת החינוך

המלצות הצוות המקצועי שקדמו לחוזר המנכ"ל

מארס 2023, אדר תשפ"ג

1 בקצרה

2 דברי פתיחה

3 למי מיועדת ההערכה

4 הצעה למערך הערכה

5 היבטים נוספים

6 דבר השטח

7 סוף דבר

חברי הצוות - מקורות - מערכי הערכה קודמים - מסגרות דגימה ודיווח

בקצרה

אלה עיקרי המלצות הצוות לגיבוש מערך מדידה והערכה במערכת החינוך לשנים תשפ"ד-תשפ"ו:

- **תכלית ההערכה:** בחינות המיצ"ב וסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית נועדו בראש ובראשונה **למנהלי ולמנהלות בתי הספר**, ככלי המאפשר להם למקד משאבים ומענים חינוכיים ולהוביל שינויים. אחריהם, נועדה ההערכה לסייע למפקחים ולמחוזות המלווים את בתי הספר, לקהילת בית הספר, למטה משרד החינוך, לרשויות המקומיות, לרשתות החינוך, לממשלה ולציבור. תהליכי הערכה ומדידה אינם מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי לטיוב תהליכים חינוכיים בכלל רמות הפעילות של מערכת החינוך.
- **הרכב הבחינות:** מוצע להמשיך את **הבחינה הארצית השנתית** בכיתות ד' ו-ח', אך להרחיב אותה בכיתה ח' לנושאים מגוונים, ולא רק שפת אם; בנוסף, מהשנה הבאה (תשפ"ד) מוצע לקיים **בחינות מדגמיות** בנושאים שונים בחלק מכיתות ה', באופן שיבטיח מדגם ארצי מייצג בשלושה תחומי דעת כל שנה; בשנה שאחריה (תשפ"ה) מוצע לקיים **בחינה מדגמית** בתחום דעת אחד גם בחלק מכיתות ט'. יימשכו כסדרן הבחינות הבינלאומיות.
- **הרכב הסקרים:** מוצע להמשיך את סקר האקלים במתכונתו הנוכחית (מנהלים, מורים, תלמידים), כך שיועבר בכשליש מבתי הספר (כיתות ה'-יא') באופן מחזורי מדי שנה. לראשונה, מוצע לאפשר לבתי הספר **לבחור תחום אחד** בו יוכלו להרחיב את הסקר, בהתאם לצרכיהם ולסדר העדיפויות שלהם.
- **היקף המידע:** המערך המוצע יאפשר לקבל תמונת מצב ארצית מדי שנה על האקלים והסביבה הפדגוגית, לצד 3 תחומי דעת שונים ומגוונים. הבחינות לא ייערכו באופן מחזורי. מכאן, שבמוצע, בית ספר יקבל תמונת הישגים מלאה על 3 תחומי דעת שונים ומצב האקלים והסביבה הפדגוגית בו כל 3 שנים.
- **מיצ"ב בלי ציון:** ציון אינו חזות הכל, וקיומו הופך את ההערכה למרוץ במקום לכלי לשינוי. לכן, במקום ציון בודד של 0-100 לבית ספר, מוצע לגבש מודל חדש **להערכה מכוונת עשייה**, שישקף חוזקות וחולשות, מגמות שינוי, רמות ביצוע, פערים בתוך בית הספר ופערים ביחס לבתי ספר דומים. הציון יוצר חשש - ולא בונה אמון.
- **בחירה למנהלים:** לראשונה, מוצע לאפשר למנהלי בתי הספר **לבחור חלק מנושאי ההערכה הייצוגית**. בכיתות ח' יוכלו המנהלים לבחור את תחום ההערכה אחת ל-3 שנים, ובכיתות ה' וט' יוכלו לבקש הערכה הייצוגית לצרכיהם, גם אם לא עלו במדגם. בסקר האקלים המתקיים אחת ל-3 שנים יוכלו המנהלים לבחור תחום להרחבה.
- **עלות מול תועלת:** בשנת תשפ"ג (השנה) נערכו 3,350 ימי בחינה במערכת החינוך (לשכבות ד' וח') - כולם בנושא אחד (שפה). על פי המערך המוצע, מספר הנושאים **יגדל מ-1 ל-4 בשנה**, והיקף העומס **יגדל בכ-40%** (מכ-3,000 ימי בחינה לכ-4,300 ימי בחינה בשנה). עלות ההערכה תעמוד על כ-46 מלש"ח בשנה.
- **הצגת הנתונים:** בתי הספר יקבלו דו"ח מלא על מצבם, בין אם מדובר בבחינה ארצית ובין אם מדובר בבחינה מדגמית. ראמ"ה תפתח מוצר הצגה חדש המאפשר **לחבר בין נתוני ההערכה לבין מהלכים שנוכח לקדם** בבית הספר לאור הממצאים, בשיתוף המזכירות הפדגוגית והמינהל הפדגוגי.

דברי פתיחה

קיימות גישות שונות להערכה של מערכות חינוך. בישראל בולטות שתי גישות מובחנות: הראשונה, רואה בהערכה מכשיר בשירות המדינה לקידום מועילות ומתן דין וחשבון (אחריותיות) על הנעשה במשאבים שהיא מקצה לבתי ספר; השנייה, רואה בהערכה מכשיר בשירות בית הספר לצורך ניהול טוב יותר של התהליכים והמשאבים העומדים לרשותו. שתי הגישות מכירות בהשלכות השליליות שיוצרים מבחנים "עתירי סיכון" על בתי ספר, הן ביחס לפגיעה בשגרת ההוראה והלמידה, והן ביחס לפגיעה אפשרית בטוהר הבחינות הנובעת מתחרות לא בריאה. שתי הגישות גם מדגישות את חשיבות ההערכה הפנימית שמבצעים בתי הספר בעצמם ומיזמתם, ופועלות על מנת לקדם אותה.

בנובמבר 2022 מינתה מנכ"לית משרד החינוך **צוות מקצועי על מנת לגבש את מערך המדידה והערכה** לשלוש השנים הקרובות (תשפ"ד-תשפ"ו). הבחינה נדרשה נוכח השינויים שקרו במערכת החינוך מאז 2019, ביניהם הטמעתה של מערכת הגפ"ן וההתמודדות עם מגפת הקורונה. בכתב המינוי, נדרש הצוות "לגבש הצעה סדורה למודל איסוף הנתונים, ובכלל זה מענה לשאלת סוג המבחנים והסקרים שיערכו, תדירותם ואופן העברתם". לשם כך, נדרש הצוות "להגדיר את הגורמים השונים אליהם מיועד המידע, לאפיין את המידע הנדרש לכל גורם, לבחור בדרך האיסוף שתבטיח תקפות גבוהה, ולהביא בחשבון את המשמעויות עבור פעילות מוסדות החינוך והתלמידים".

עבודת הצוות נשענת על התפיסה המקצועית שפותחה על ידי הצוותים שקדמו לו, בדגש על הצורך **בשילוב בין הערכה חיצונית לבין הערכה פנימית**. התפיסה המשולבת גובשה עוד ב"תוכנית הלאומית לחינוך" (2005) שגיבש צוות בראשות שלמה דוברת, ואומצה בהחלטת ממשלה מס' 3060. חשיבה על אופן השימוש הנכון בנתונים נעשתה בוועדה לגיבוש מדיניות פרסום ציוני המיצ"ב ברמת בית ספר, בראשות פרופ' מיכל בלר (2008). מערכי הערכה שונים פותחו על ידי צוות בראשות ד"ר חגית גליקמן (2014), צוות בראשות שמואל אבואב וד"ר חגית גליקמן (2019) וצוות פנים-משרדי שעסק בנושא בשנת 2022. בשנת 2019 גיבש צוות משרדי את מודל "תמונת מצב". לאורך השנים, הצוותים הציגו תפיסה שנועדה לחזק את סמכות בתי הספר, לצד קיום מנגנון הערכה חיצוני לבחינת ביצועיו.

המלצות הצוות נשענות על הצורך באיזונים - בין העומס המוטל על בתי הספר כתוצאה מההערכה החיצונית, הצורך לייצר מידע בסיסי על הנעשה בבית הספר אחת לכמה שנים והצורך לשקף לראשי המערכת ולציבור הרחב את התקדמות מערכת החינוך בעולמות הידע, הערכים והמיומנויות. עשינו כל שביכולתנו על מנת להלך בין הטיפות ולאזן בין השיקולים השונים, על מנת לאפשר למערכת החינוך להגדיר לאן בכוונתה להגיע - ולדעת שהיא בדרך הנכונה.

למי מיועדת ההערכה

מדידה והערכה היא אינה מטרה, אלא אמצעי. כתפיסה, נתוני ההערכה החיצונית הם חלק ממכלול: למנהלי בתי הספר יש מקורות מידע רבים, שונים ומגוונים, אשר יהיו לרוב טובים ומדויקים יותר. ואולם, ההערכה החיצונית מאפשרת למנהלי בתי ספר לקבל מידע אודות הנעשה בבית ספרם באופן המאפשר השוואה לבתי ספר דומים. מכאן, רואה הצוות ערך בתהליכי ההערכה החיצונית, תוך הפחתת העומס על בתי הספר וקידום תהליכי ההערכה הפנימיים. בבואנו לגבש מערך חדש, נדרש הצוות ראשית לכל להגדיר מי **קבוצות השותפים** אותן נרצה לשרת, מהם **סוגי ההחלטות** עבורן יש צורך בנתונים ומהם **הנתונים הנדרשים** להחלטה אפקטיבית:

קבוצת שותפים	סוג ההחלטות של קבוצת השותפים	הנתונים הנדרשים לקבלת החלטות
מנהלי בתי הספר	החלטות על מטרות, דגשים, פעולות ומענים ברמת בית הספר, כחלק מהעבודה הניהולית פדגוגית בו.	מידע מגוון ומעודכן על התשומות, התפוקות והתוצאות בבית הספר, כולל מידע משווה (לעצמי ולדומים לי) על ידע, מיומנויות ואקלים. בכלל זה, נדרש מידע על כיווני שינוי, רמות ביצוע, חוזקות ואתגרים. המידע הוא כלי נוסף בידי המנהל להכוונת העשייה, ולקבלת ליווי וסיוע.
מחוזות המשרד והמפקחים הכוללים	החלטות בנוגע להשקעת משאבים לסיוע ולליווי בתי ספר, לצד תכלול תהליכי העבודה הנדרשים בבית הספר עם המנהל.	מידע על בתי ספר שחל בהם שינוי, או דורשים ליווי וסיוע, לצורך מתן מענה לאתגר מוגדר. כולל כיווני שינוי, רמות ביצוע, חוזקות ואתגרים. המידע יהווה כלי עזר ניהולי לגיבוש מתווה עבודה, בתיאום עם הגורמים השונים.
קהילת בית הספר (הורים, מורים)	הבנה של מצב בית הספר בו לומדים הילדים ובני הנוער בקהילה.	מידע משווה על מצב בית הספר, השינויים בו, חוזקותיו, והאתגרים עימם הוא מתמודד. זאת, כבסיס למנגנון משילות ואחריותיות (accountability) בריא בין הנהלת בית הספר לבין בעלי העניין בו, המאפשר לגבש תוכנית עבודה מוסכמת לצורך השגת יעדים משותפים.
גופי המטה במשרד החינוך ובממשלה	הקצאת משאבים לסיוע ולליווי לבתי ספר, הקלה בתהליכי הפיקוח והבקרה וקבלת החלטות על מדיניות, שינויים מערכתיים ותוכניות כדי להגיע לתוצאות שהוגדרו.	חלוקת המוסדות להקבצים, באופן שיקדם הקצאת משאבים וליווי למי שצריך, וגמישות מרבית למי שיכול למנף אותה; מידע ארצי בתדירות גבוהה על תוצאות המערכת בתחומי דעת שונים, כולל חוזקות ואתגרים.
הרשויות המקומיות ורשתות החינוך	הקצאת משאבים וקידום תוכניות פדגוגיות, בהתאם ליעדי הרשות ובמסגרת מדיניות הממשלה.	מידע משווה, מגוון ומעודכן על מצב הידע, המיומנויות והאקלים בבתי הספר ברשות (בנפרד). כולל כיווני שינוי, רמות ביצוע, חוזקות ואתגרים. המידע נועד לקדם מעורבות אפקטיבית ולהכווין עשייה.
הציבור הרחב	הבנה של מצב מערכת החינוך ומידת התקדמותה לכיוון המצופה.	מידע מגוון ומעודכן על מגמות ונתונים של ידע, מיומנויות ואקלים בבתי הספר בישראל.

כתפיסה, חברי הצוות סברו **שההערכה החיצונית חייבת להביא ערך קודם כל לבתי הספר**. מבלי שהמדידה תדע לתת למנהלים ולמורים ערכים מוספים, יהיה קושי להפעיל אותה לאורך זמן. במציאות בה היא הופכת למאיימת, תוקף המדידה נמוך וערכה למערכת החינוך, על כל השחקנים שלה, נמוך. בנוסף, מכיוון שהערכה חיצונית היא מטבעה מרוחקת מהמתרחש בבית הספר, היא מצליחה לסייע בהובלת שינוי רק כאשר נעשה בה שימוש מושכל, ונלווים לה כלי הערכה פנימיים נוספים המכוונים לתת מענה מדויק יותר לצרכי הידע והנתונים של בית הספר.

המחקרים בתחום מגוונים. בשאלון שהעבירו Klein ואחרים בניו יורק, דיווחו מרבית המורים שההערכה החיצונית אכן גרמה למורים "ללמד לבחינה" (2006). דו"ח שיצא בשלהי מגפת הקורונה הציע לקדם תהליכי הערכה מעצבת ברמת התלמידים ובית הספר ולא להסתפק רק בהערכה חיצונית מסכמת (Darling-Hammond et al., 2020). לעומת זאת, במחקר שערכו Pitsia ואחרים באירלנד, נמצא שההערכה החיצונית דווקא אפשרה למורים לדייק את עבודתם והביאה ערך לבית הספר (2021). במאמרו של William נמצא שלמרות ההשפעות השליליות, עצם קיום המבחנים הביא לשיפור בהישגי התלמידים (2010). אגף המדיניות במשרד החינוך בארה"ב הראה שעצם הדרישה לדיווח על תוצאות הביאה להגדלה משמעותית של השימוש בנתונים, ואולי אף להתחלה של שינוי תרבותי (DoE, 2010).

בדיוני הצוות, הגורמים העוסקים בתקצוב במשרד החינוך ובמשרד האוצר, הדגישו את הצורך במערך מדידה שיאפשר להם להבין **האם בית הספר נדרש לליווי ולסיוע ייעודי**. לדברי נציג אגף התקציבים במשרד האוצר, "אנחנו לא מחפשים טבלאות ליגה כדי לראות מי יותר טוב, ואין לנו עניין לעשות ביוש (Shaming). המטרה היא לא תחרות בין בתי ספר, אלא היכולת לאבחן ולהציע מענה מתאים, בצורה פשוטה וידידותית, שלא מחייבת דוקטורט כדי להבין מה כתוב בדו"ח". חלק משמעותי מהמלצות הצוות מבוססות על תפיסה זו, של "מדידה בשירות הלמידה". היכולת להפוך את הבחינות החיצוניות לכלי עזר בידיו של המנהל, וכלי הכוונה בידיה של המערכת - היא אתגר מרכזי וחשוב. הפיכת ההערכה למילולית וביטול הציונים הם אחד הצעדים שנועדו לממש זאת.

הדברים עולים בקנה אחד עם **הצורך להגדיל את מועילות (אפקטיביות) ההשקעה הלאומית בחינוך**. חשוב להבטיח שהכספים המושקעים בחינוך מביאים ערך, תוך צמצום ההפרעה לפעילות הסדירה של בתי הספר. במודל הבחינות המדגמיות שגובש ייבחנו אקראית כמה מאות בתי ספר המהווים מדגם ארצי מייצג. המודל מאפשר לאזן בין הרצון לייצר מערך בחינות "רזה", אשר אין בו מחזוריות ידועה מראש (אשר שיבשה בעבר את שגרת הלימודים), לבין הצורך לייצר מידע בתחומים מגוונים על מרבית בתי הספר אחת לכמה שנים. לצד מיקוד הצוות בבניית מערך המדידה החיצוני, חבריו רואים חשיבות גם בקידום תהליכים ופיתוח כלים להערכה פנימית מעצבת, באופן שיאפשר להשלים את המידע הנאסף ולקדם תהליכי קבלת החלטות מבוססי נתונים רבים ותדירים יותר ברמת בית הספר.

הצעה למערך הערכה

שלוש שכבות הערכה

המערך המוצע מורכב **משלוש שכבות**, שיוצרות תמונה **מגוונת, מעודכנת ומתוקפת** על מצב בתי הספר והתלמידים. ביחס למצב תשפ"ג, מדובר בתוספת של בחינות מדגמיות בשכבת ה' ובשכבת ט' (מסומנים בכחול), לצד גיוון תחומי הבחינה הארצית בשכבה ח' והמשך סקרי האקלים, הסקרים הבינלאומיים וההערכה הפנימית במתכונתם הנוכחית:

מגוון מבדקים, שאלונים, בחינות פנימיות, משימות ביצוע ויחידות הערכה לשימוש פנימי של מורים ומנהלים בבתי הספר (כולל בחלקם יכולת השוואה לנורמות ארציות).

הערכה פנימית

● **ד': בחינה ארצית** בשפת אם לכלל בתי הספר בכל שנה, בדומה לקיים.

● **ה': בחינות מדגמיות** בתחומים שונים. לצורך מדגם ארצי מייצג, ייבחנו עד 17% מבתי הספר במתמטיקה, עד 17% באנגלית ועד 17% בשפה או במיומנויות שיוגדרו במסגרת מקצועות המח"ר. בתי ספר שלא יידגמו (כמחצית) יוכלו לבחור להיבחן בכל תחום שירצו.

הערכה חיצונית

● **ח': בחינה ארצית** בתחומים שונים לכלל בתי הספר בכל שנה. בתי הספר ייבחנו במתמטיקה או במדעים או באנגלית או בשפה או במיומנויות במסגרת מקצועות המח"ר. שליש מבתי הספר יוכלו לבחור את תחום הבחינה. לאחרים - ראמ"ה תבחר את התחום.

● **ט': בחינה מדגמית** בתחום אחד לכ-20% מבתי הספר, לצורך מדגם מייצג. התחום ישתנה מדי שנה, ויוכל להיות שפת אם, אנגלית או מיומנויות בתחום מקצועות המח"ר.

● **ה'יא': סקרי אקלים** הערכה וניטור עמדות תלמידים, מורים, ומנהלים (1/3 מבתי הספר כל שנה). בתי הספר יוכלו לבחור באיזה תחומים להרחיב את סקר המורים ו/או התלמידים.

מחקרי PISA, PIRLS, TIMSS & TALIS, כחלק ממהלכים בינלאומיים רחבים.

הערכה בינלאומית

השינויים המוצעים

1. **בחינה ארצית בשפת אם בכיתה ד': צמצום הבחינה בשליש, ל-60 דקות.** הצוות ממליץ על המשך הבחינה הארצית בשפה לכיתות ד' (בדומה לתשפ"ב ותשפ"ג), אך קיצורה מ-90 דקות ל-60 דקות (+הארכת זמן).
2. **בחינה ארצית בכיתה ח': בחינה אחת, במגוון תחומים.** הצוות ממליץ להמיר את מבחן השפה הארצי שנערך השנה לכל כיתות ח' בשלושה תחומי דעת שונים, אשר ייבחרו מחדש מדי שנה. כך למשל ייבחנו חלק מבתי הספר במתמטיקה, חלק באנגלית וחלק במיומנויות במסגרת מקצועות המח"ר, ובשנה שלאחר מכן, במדעים או באנגלית או בשפת אם. לבתי ספר במגזר הערבי, תיבחן האפשרות לשלב במסגרת זו בחינה בעברית.

3. **כיתה ה' וכיתה ט': בחינות מדגמיות במגוון נושאים.** מוצע שהבחינות המדגמיות תתבצענה בשכבה שלמה. אחריהן, יקבל מנהל בית הספר דו"ח מלא על הישגיו בתחום שנבחן, כאשר מכלול בתי הספר שייבחרו במדגם יאפשר להציג נתונים תקפים ברמה הארצית על מצב מערכת החינוך בשלושה תחומים שונים כל שנה.
4. **לראשונה - מוצע לתת בחירה לחלק ממנהלי בתי הספר.** בשכבה ח', מוצע ששליש מבתי הספר יבחרו כל שנה את התחום עליו ייבחנו, בהתאם למדגם אקראי. בשכבה ה', יוכלו המנהלים לעבור הערכה חיצונית בכל תחום גם אם לא נדגמו. בתי הספר יקבלו ניתוח וליווי מקצועי של ראמ"ה והפיקוח במחוזות על מנת לתרגם נתונים לעשייה.
5. **סקר האקלים יועבר בכשליש מבתי הספר מדי שנה - ויאפשר גם הוא בחירה.** הסקר, העוקב אחר עמדות התלמידים, המורים והמנהלים בתחומי אקלים ופדגוגיה ובתחומים חברתיים ורגשיים שונים, יועבר בהיקף דומה לזה שהיה בעבר. מנהלי בתי הספר יוכלו לבחור חלק מהתחומים שיוורחבו בו, בהתאם לסדרי העדיפויות שלהם.
6. **חזרה הדרגתית לשגרה.** בשנת תשפ"ב (2021/2022) נבחנה שכבת גיל אחת (ד') בתחום אחד (שפה). בשנת תשפ"ג (2022/2023) נבחנו שתי שכבות גיל (ד' וח') בתחום אחד (שפה). בשנת תשפ"ד (2023/2024) מוצע להוסיף בחינות מדגמיות בכיתה ה' ולגוון הבחינה ב-ח'. בשנת תשפ"ה (2024/2025) מוצע הוסיף בחינה בטל.
7. **הערכה באמצעות מלל ולא באמצעות ציון.** ראמ"ה תפתח מוצר חדש שיאפשר לתת הערכה מילולית מכוונת עשייה ומבוססת נתונים לבית הספר, בלי ציון בודד של 0-100. המלל יכלול, בין היתר, חוזקות ואתגרים (עם דירוג עוצמה יחסית), חלוקת תלמידים לרמות ביצוע, הקבצים (קטגוריות), כולל השוואה לקבצת הדומים, וכיווני שינוי.
8. **הציון הגולמי לא ידווח ולא יפורסם ברמת בית ספר.** השינוי באופן הדיווח משנה את נסיבות [הפסיקה משנת 2012](#) בנושא פרסום הציונים במלואם. מוצע להעביר את ההערכה המילולית לגופי המשרד, לרשויות המקומיות ולרשתות, ולפרסם אותה בקרב קהילת בית הספר באופן שיקדם שיח בונה. ציון מספרי יפורסם רק ברמה הארצית.
9. **בתי הספר שיידגמו או יבחרו להיבחן, יקבלו ליווי מקצועי.** הבחינה המדגמית וסקר האקלים הם כלי עזר בידי מנהל בית הספר, על מנת להכווין את העשייה. ראמ"ה, לצד המפקחים הכוללים, מפקחי המקצועות השונים, המדריכים במחוזות ומטה המשרד יציעו ליווי בהפיכת המידע והנתונים - לידע המאפשר לעצב תהליכים.
10. **אינטגרציה דיגיטלית בין הערכה חיצונית, הערכה פנימית ומהלכי שינוי.** בתי הספר יוכלו להעביר את בחינות המיצ"ב של השנים הקודמות ככלי הערכה פנימיים, באופן דיגיטלי. ההשוואה לנורמות הארציות תאפשר להצביע על פערים וכמו כן, לעקוב אחרי מהלכי שינוי אפשריים עליהם ימליצו המפמ"רים, המינהל הפדגוגי והמנהלים.

עלות ההערכה והיקפה

4,300

ימי בחינה בשנה
המודל המוצע
ע"י צוות זה

6,050

ימי בחינה בשנה
מודל דו"ח אבואב -
גליקמן 2019

3,000

ימי בחינה בשנה
תשפ"ג
2022-2023

2,100

ימי בחינה בשנה
תשפ"ב
2021-2022

3,350

ימי בחינה בשנה
תשע"ה-תשע"ט
2014-2019

4,050

ימי בחינה בשנה
תשס"ז-תשע"ג
2006-2013

עלות ההערכה נמדדת קודם כל **בהיקף העומס** שהיא מייצרת על בתי הספר, אותה נמדוד במספר הימים בהם עברה שכבה בבית הספר בחינה ("ימי מבחן"). את הפגיעה בשגרת הלימודים נרצה לצמצם. בפועל, אם השנה (תשפ"ג) היו בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים כ-3,000 ימי בחינה (2,100 בבתי הספר היסודיים בשפת אם, ו-900 בחטיבות הביניים בשפת אם), המערך המוצע כולל כ-1,300 ימי בחינה נוספים, המייצרים ידע מגוון, כמפורט מטה.

בכל הקשור **לעלות התקציבית** של המערך החדש, מדובר בהכפלה של פי 4 במספר הבחינות המפותחות (מ-2 ל-8), בהגדלת עלויות התפעול בכ-50% (לא כולל את עלות התפעול בבתי הספר שיבחרו להיבחן מיוזמתם), בהגדלת היקף עיבוד הנתונים וכמות הדיווחים שיופקו, ובפיתוח מוצר ומתן ליווי שיאפשר לדווח על התוצאות ולתרגם אותן לעשייה. עלות המערך הכוללת היא 46 מלש"ח לשנה, לעומת כ-29 מלש"ח לשתי בחינות השפה הארציות כיום.

תשפ"ו	תשפ"ה	תשפ"ד	תשפ"ג (כיום)		
₪6,200,000	₪6,200,000	₪6,200,000	₪1,600,000	פיתוח 8 מבחנים עם התאמות לאוכלוסיות ייחודיות	מבחני הישגים
₪22,000,000	₪22,000,000	₪22,000,000	₪15,000,000	תפעול המבחנים - אריזה, שינוע, העברה בבתי הספר, בדיקה	
₪6,000,000	₪6,000,000	₪6,000,000	₪2,500,000	עיבוד ודיווח נתונים - עיבוד נתונים, דיווח נתונים לבתי ספר, רשויות, מחוזות ומטה	
₪7,500,000	₪7,500,000	₪7,500,000	₪7,500,000	העברת סקר אקלים מתוקשב לתלמידים, מורים ומנהלים	סקר האקלים
₪2,500,000	₪2,500,000	₪2,500,000	₪2,500,000	עיבוד ודיווח נתוני הסקרים	
₪2,000,000	₪2,000,000	₪2,000,000		מוצר טכנולוגי להצגת התוצאות, וליווי נקודתי לתרגום לעשייה	הצגה והשפעה
₪46,200,000	₪46,200,000	₪46,200,000	₪29,100,000		סהכ לשנה

המערך מזווית בית הספר

להלן דוגמא למערך בחינות אפשרי בבית ספר בודד. שכבה ד' צפויה להיבחן מדי שנה בשפה, אך בשכבה ה' תדירות ותחום הבחינה ישתנו, מאחר ומדובר בבחינה מדגמית. בשכבה ח' תערך בחינה מדי שנה בכמה תחומים, ואחת לכמה שנים המנהל יבחר את התחום בו ירצה להיבחן (רקע צהוב). בשכבה ט' תדירות הבחינות תהיה קטנה משמעותית. יודגש שגם כאשר בית הספר לא יידגם (רקע לבן), המנהל יוכל תמיד לבקש הערכה חיצונית ע"פ צרכיו.

תשפ"ד	תשפ"ה	תשפ"ו	תשפ"ז	תשפ"ח	תשפ"ט	תש"צ	תשצ"א	תשצ"ב	תשצ"ג
שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם	שפת אם
	מתמטיקה	אנגלית		מח"ר				אנגלית	מתמטיקה
מדעים	מתמטיקה	אנגלית	מח"ר	מתמטיקה	אנגלית	מח"ר	מדעים	מדעים	מתמטיקה
			אנגלית				שפת אם	שפת אם	

המערך מזווית מערכת החינוך

מערכת החינוך תוכל לקבל אחת לשנה נתונים תקפים ומהימנים על הנעשה בשורה של תחומי דעת ושכבות גיל במערכת החינוך, באופן אשר יאפשר השוואה רב שנתית והעמקה בחוזקות ובאתגרים בכל אחד מהנושאים. להלן הדגמה של היקף המידע שיתקבל במערכת, התלוי כמובן בהחלטות על תחום הבחינות שיתקבלו מדי שנה:

תשפ"ד	תשפ"ה	תשפ"ו	תשפ"ז	תשפ"ח	תשפ"ט	תש"צ	תשצ"א	תשצ"ב	תשצ"ג
שפה	שפה	שפה	שפה	שפה	שפה	שפה	שפה	שפה	שפה
מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה
אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית
שפה	מח"ר	שפה	שפה	מח"ר	שפה	מח"ר	מח"ר	שפה	שפה
מדעים	שפה	מח"ר	מדעים	מח"ר	שפה	מדעים	מח"ר	שפה	מח"ר
מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה	מתמטיקה
אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית	אנגלית
	שפת אם	אנגלית	אנגלית	שפת אם	שפת אם	שפת אם	אנגלית	אנגלית	אנגלית

מועדי והיקפי הבחינות

הבחינות תערכנה מחדש דצמבר, ולא תהיינה בהפתעה. מוצע שבתי הספר יעודכנו לפחות **חודשיים** לפני הבחינה.

היבטים נוספים

במסגרת דיוני הצוות, עלו מספר היבטים נוספים אשר נכון שיגדירו את כיווני השינוי בעתיד:

- 1. שילוב כלים דיגיטליים בתהליכי הוראה ולמידה - מחייב שילוב דומה, הדרגתי, גם בהערכה ובמדידה.**
העלויות התקציביות הנדרשות לרכש, תחזוקה והחלפה של מחשבים בבתי הספר גדולות, אך לא נכון להכפיף את מערך ההערכה והמדידה למכנה המשותף הדיגיטלי הנמוך ביותר. יש להעמיד לבתי הספר אפשרות לבחינות הישגים דיגיטליות, End to End, בהיקף רחב, כך שלצד הלימוד בדיגיטל - תהיה מדידה בדיגיטל. בחלק מהמקצועות ומהמגזרים, ניתן לממש בחינה שכזו באמצעות טלפונים ניידים.
- 2. נדרשים מודלים היברידיים שיקצרו את הזמן שעובר בין ביצוע הבחינה לבין דיווח התוצאות.** כיום, הבחינה נבדקת באופן ידני על ידי בודקים. בשלב הראשון, ניתן להפריד במחברת הבחינה בין עמודים של תשובות סגורות (אותם ניתן לסרוק לצורך עיבוד נתונים מהיר) לבין עמודים של תשובות פתוחות (אשר יחייבו הליך בדיקה ידני ארוך יותר). בשלב השני, ניתן יהיה להזין את התשובות הסגורות דרך הטלפון הנייד של התלמיד או דרך תשתית המיחשוב, היכן שקיימת. בשלב השלישי, ניתן יהיה לעבור לבחינה דיגיטלית.
- 3. נכון לבסס ולהרחיב את היקף ההערכה של מיומנויות.** כחלק ממערך המדידה וההערכה המוצע, תימשך הבחינה של אוריינות שפה, אוריינות מדעית ואוריינות מידע. לצד זאת, נכון לשלב בבחינות עתידיות שאלות שמעריכות מיומנויות נוספות, כגון אוריינות מתמטית, חשיבה יצירתית, חשיבה ביקורתית ואוריינות גלובלית.
- 4. יש לחבר בין מערך ההערכה החדש לבין הגדרת בתי הספר הדורשים ליווי וסיוע ייעודי.** הצורך בליווי אינו קשור בהכרח לרמת ההישגים. עליו לשקף משתנים נוספים, דוגמת שינויים בנתוני האקלים, כניסתו של מנהל חדש או ניצול משאבים חלקי. עלינו להגדיר אילו בתי ספר דורשים ליווי והשקעה ייעודית, מבלי להתבסס על ציון.
- 5. חשוב לייצר גיוון בנושאי ההערכה ובמועדיה - אך אין מקום ל"בחינות בהפתעה".** בעבר, לא פחות מאשר בחינות המיצ"ב בדקו ידע ומיומנויות, הם שיקפו את מידת ההכנה לבחינה. עלינו לייצר בחינות בנושאים ובמועדים מגוונים, אך נכון לסמוך על מנהלי בתי הספר ולעדכן מוקדם ככל הניתן על תחום הבחינה ושכבת הגיל שתיבחן.
- 6. מקומן של הרשויות המקומיות בהערכה - צריך לעמוד בקנה אחד עם מקומן בגיבוש המדיניות.** בתי הספר כבר היום נאלצים לנווט בין שורה ארוכה של שחקנים המבקשים לקבוע את הנעשה בהם, והדבר עלול לייצר עומס בלתי סביר וחוסר מיקוד. מעורבות הרשות בהערכה היא חלק מהסדרת מקומה בהגדרת היעדים.
- 7. נכון להרחיב את הבחינות הסטנדרטיות גם לבתי הספר התיכונים.** כיום, הערכת ההישגים במערכת החינוך מתנהלת בשני "פסי רכבת" מקבילים: עד כיתה ט', ההערכה נעשית דרך בחינות מכוילות ומתוקפות של ראמ"ה; מכיתה י', ההערכה נעשית באופן שאינו מכויל ואינו מאפשר השוואה של הישגי התיכון לאורך מספר שנים.
- 8. עלתה שאלת הזיקה בין רמת הניהול של בית הספר לבין היקף הבחינות והסקרים בו.** חלק מחברי הוועדה ראו מקום לאפשר לבתי הספר אשר מנהלים היטב בחירה רבה יותר באופן ההערכה שלהם. לעומת זאת, כאשר מושקעים תקציבים ייעודיים במוסדות הזקוקים לליווי, עלה הצורך לוודא שהמשאבים מנוהלים בצורה נכונה.

דבר השטח

במסגרת עבודת הצוות, נאספו 284 התייחסויות כתובות של אנשי הוראה (41%), הורים (20%), מנהלים (16%), מומחים (16%), מפקחים (3%) ורכזים פדגוגים (3%). בנוסף, נערכו מספר מפגשי התייעצות בפורומים שונים. אלה עיקרי הדברים שעלו במפגשים - והאופן שבו קיבלו מענה בהמלצות הצוות, ככל שקיבלו:

התייחסות הצוות	אמירה שעלתה מהשטח
<p>מערך המדידה והערכה המוצע עוצב בניסיון להפחית עד כמה שניתן את הפגיעה בתהליכי הלמידה וההוראה. ההמלצות מנסות להשיג זאת בשלוש דרכים שונות:</p> <p>הפחתת הלחץ - בתי הספר לא יקבלו עוד ציון, אלא הערכה מילולית וסקירה של חוזקות וחולשות. הדו"ח הסופי יכלול הקבצים (לצורך בחינת מצב בית הספר ביחס לדומים לו), אך אופן ההצגה צפוי להקטין משמעותית את היכולת לייצר "טבלאות ליגה", ואנו מקווים שהלחץ לציון גבוה יותר יפחת בהתאם.</p> <p>הפחתת ההכנה המוקדמת - בניגוד לעבר, המערך המוצע לא מאפשר לנבא מראש את מחזור ההיבחנות של כל בית ספר. המדגם יבוצע רק לאחר פתיחת שנת הלימודים, כאשר מצבות התלמידים הנדרשות לו מתייצבות, ולאחר שהמורים שובצו לכיתות והתהליכים הפדגוגים יצאו לדרכם.</p> <p>היקף סביר של בחינות - במוצע, תלמיד ייבחן 2.7 פעמים במהלך 9 שנותיו בבית הספר הייסודי ובחטיבת הביניים. לצד שתי בחינות ארציות (בכיתות ד' וח'), שכבה ה' של בית ספר ייסודי תידגם פעם בשנתיים במוצע, בעוד בחטיבות הביניים צפויה בחינה פעם ב-5 שנים בכיתות ט'.</p>	<p>להערכה החיצונית השלכות שליליות רבות הפוגעות בשגרת הלמידה: הפניית משאבי הוראה לכיתות הנבחנות, הכנה ממוקדת, ניסיון להטות תוצאות, הרחקת תלמידים מוחלשים, תיוג בתי ספר, ולחץ רב על התלמידים וצוות בית הספר. יש למצוא מענה אשר ימזער את ההשלכות הללו ככל הניתן.</p>
<p>לאחר שיח בנושא עם משרד המשפטים, אנו סבורים ששינוי אופן פרסום התוצאות מהווה שינוי נסיבות משמעותי, המאפשר לבחון מחדש את פסק הדין שניתן בנושא בשנת 2012, המחייב את משרד החינוך לפרסם את נתוני המיצ"ב. הצוות ממליץ לפרסם את ההערכה המילולית שיקבל בית הספר, ולהעביר אותה לגופי הפיקוח, למחוזות המשרד, לרשות המקומית ולרשתות החינוך. לצד זאת, אנו ממליצים שלא לפרסם ציון מספרי ברמת בית הספר, אלא רק ציון כולל ברמה הארצית. הוא יאפשר למטה המשרד לקבל החלטות מבוססות נתונים ולציבור לבחון את ביצועי מערכת החינוך.</p>	<p>פרסום תוצאות הבחינות וסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית יצרו משבר אמון בין בתי הספר לבין משרד החינוך. הפרסום מגדיל את ההשלכות השליליות של הבחינה ויוצר נזקים שקשה להתמודד איתם.</p>
<p>דו"ח הצוות משקף תפיסה מורכבת, לפיה נדרש איזון בין תהליכי הערכה פנימית לבין תהליכי הערכה חיצונית. לאחר דיונים רבים בנושא, מרבית החברים סבורים שאף נקודת קיצון אינה נכונה. בכל הקשור להערכה החיצונית, סברנו שבמקום להפחית את בתי הספר, נכון לעשות את המירב כך שהבחינה תביא ערך למנהלים, והם יראו בה הזדמנות שלא נכון לפספס או לנסות ולהטות.</p>	<p>עלתה קריאה להרחיב את מספר הבחינות, מאחר והם מהווים כלי שמבטיח למידה אפקטיבית בבתי הספר. מנגד, עלתה קריאה לבטל את הבחינות לחלוטין, ולהישען רק על הערכה פנימית.</p>

התייחסות הצוות	אמירה שעלתה מהשטח
<p>הצוות ממליץ על מתן בחירה למנהלים של אחד משני מרכיבי המבחן המדגמי. בנוסף, המלצת הצוות היא לאפשר בחירה גם בתחומים סביבם יורחב סקר האקלים, כך שמנהלי בתי הספר יקבלו ערך רב ומותאם מהתהליך.</p>	<p>על ההערכה החיצונית לשקף את המגמה להרחבת האוטונומיה הניהולית של בתי הספר. נכון לאפשר למנהלים לבחור את אופן ההערכה ומרכיביה.</p>
<p>הרחבנו את מגוון תחומי הדעת שייכללו בהערכה החיצונית. בנוסף, נקדם הערכה של מיומנויות וכישורים, מעבר לאלה שאנו מודדים כיום. פיתוח מנגנוני הערכה תקפים למיומנויות חדשות יאריך זמן, אך התהליך יצא לדרך.</p>	<p>חשוב להבטיח שההערכה החיצונית בוחנת מגוון רחב של תחומים וממדים: ידע, מיומנויות, כישורי המאה ה-21, מגוון מקצועות לימוד ועוד.</p>
<p>הדו"חות ייבנו מחדש כחלק מתפיסת הצוות המגדירה צורך בהערכה מילולית וכחלק מהרצון לחבר את הנתונים לעשייה. מבנה הדוחות והנתונים שיוצגו בהם יותאמו לצרכים וליכולות של בעלי העניין בבתי הספר, ובאופן הדרגתי יוגשו דרך מוצר דיגיטלי המאפשר לעיין בנתונים ולבחון מהלכי שינוי רלוונטיים. בנוסף, נגדיל את שיעור השאלות הסגורות בשאלונים, על מנת להקטין ככל הניתן את פרק הזמן העובר ממועד הבחינה ועד לדיווח הנתונים. אנו מודעים לכך שמדובר בזמן ארוך יחסית, אך ישנן פעולות שלא ניתן לקצר (דוגמת בדיקה ידנית של הבחינות או ניתוח קפדני של הנתונים הסטטיסטיים).</p>	<p>דוחות ההערכה הבית-ספריים מורכבים ולא רלוונטיים לצרכים של בתי הספר. הם קשים להבנה, ארוכים, כוללים מושגים לא ברורים ומוגשים לבתי ספר באיחור רב, חודשים ארוכים לאחר האיסוף.</p>
<p>דוחות ההערכה הבית ספריים ייבנו מחדש באופן שיהיה מונגש יותר, מניע לפעולה ופשוט יותר. לצד הוצאת הציון המספרי מהדו"חות, אנו מקווים שאופן הנגשתם יסייע להגדיל את השימוש של מנהלי ומנהלות בתי הספר בממצאי הערכה. בתוך כך, ראמ"ה תפעל למתן ליווי נקודתי פדגוגי לבתי הספר שירצו בכך, על מנת לסייע בהפיכת המידע והנתונים לידע. נקדם מהלך לחיבור בין הנתונים לבין הצעות למהלכי שינוי קונקרטיים, אשר יגובשו על ידי המפמ"ר, המפקחים ואנשי המינהל הפדגוגי.</p>	<p>בתי הספר לא מפיקים כיום תועלת מממצאי ההערכה החיצונית. היא משמשת את המפקחים והמטה, אך לא את המנהלים עצמם.</p>
<p>הערכה חיצונית איכותנית היא רעיון חשוב ומשמעותי. יחד עם זאת, לאחר בחינת הנושא, נראה שעלויות הערכה איכותנית רחבת היקף (על כ-120,000 תלמידים בכ-3,000 בתי ספר) - עולות על התועלת שהיא עשויה לייצר. הצוות הדגיש את חשיבות ההערכה של מיומנויות, כולל בחינת דרכים לפיתוח של כלי הערכה "פתוחים" שמבוססים על משחקים וכלים דיגיטליים. אנו תקווה שניתן יהיה לקדם זאת בשנים הקרובות.</p>	<p>הוצעו כלים ומרכיבים אלטרנטיביים להערכה חיצונית: תצפיות במורים, קבוצות מיקוד עם תלמידים, הערכות עומק על ידי מומחים, הערכות חליפיות, הערכה דיפרנציאלית של תלמידי קצה, שילוב כלים דיגיטליים, הערכה ממוקדת מיומנויות.</p>

סוף דבר

בחינות אינן מטרה, אלא אמצעי, והציון בהן הוא אינו חזות הכל.

מערך המדידה וההערכה המוצע כאן מאזן בין רצונות וצרכים שונים, מתוך הבנה שלעולם לא ניתן יהיה ליישב את כולם. הרצון להפחית את העומס על בתי הספר מתנגש ברצון לתת למנהלי בתי הספר תשתית נתונים מגוונת ותקפה אשר תסייע להם לקבל החלטות ניהוליות טובות יותר. הצורך להשוות בין ציוני בתי ספר כדי לדעת "מי טוב יותר" פוגע באופן עמוק בתוקף המדידה ומונע את היכולת להתבסס עליה. האמונה שנכון לאפשר למנהלי בתי הספר לבחור את תחומי ההיבחנות מתנגשת ביכולת לייצר מדגם מייצג כדי לשקף תמונת מצב ארצית.

במשך מספר חודשי עבודה ניסינו לאזן בין הרצונות, הצרכים והאמונות השונות, בניסיון לייצר מגוון נתונים רב ככל הניתן, בפרק זמן קצר ככל הניתן, גם ברמה הארצית וגם ברמה הבית-ספרית. לא את כל החלומות ניתן לממש: אין בישראל תשתית אשר תאפשר בחינות ארציות דיגיטליות, לא ניתן להשלים את בדיקת הבחינות ועיבוד הנתונים בימים בודדים, ואין דרך שתאפשר למנוע מבתי הספר להיערך לבחינה ולעתים להפעיל לחץ לא נדרש על התלמידים.

יחד עם זאת, חצי הכוס המלאה עולה על זו הריקה. אנו מקווים שהחלפת ציוני המיצ"ב בהערכה מילולית תביא בהדרגה לכך שההערכה החיצונית תיתפס כהזדמנות עבור בית הספר ולא כאיום עליו. אנו מקווים שהחיבור בין תוצאות ההערכה לבין ליווי נקודתי של ראמ"ה, הפיקוח במחוזות והמינהל הפדגוגי יאפשר לתרגם את הנתונים לעשייה של ממש. אנו מקווים שאפשרות הבחירה תגרום לבתי הספר לבחור במיצ"ב ככלי עבודה שיכול לסייע להם.

מערך המדידה וההערכה נועד לייצר ערך מוסף לציבור, למערכת החינוך ולמנהלים. מתן יכולת בחירה למנהלים יאפשר לנו גם לבחון את הערך שהם מקבלים מהנתונים, ואיכות השירות שניתן להם. בעוד כשנתיים, נכון יהיה לבחון את ההשפעות של המודל שגובש כאן, כדי לתקן ולדייק אותו בעתיד.

חברי הצוות

ראש הצוות

ד"ר **גל אלון**, מנכ"ל הרשות הארצית למדידה והערכה במשרד החינוך

חברי הצוות

משה שגיא, סמנכ"ל בכיר ומנהל מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, **אינה זלצמן**, סמנכ"לית בכירה ומנהלת המנהל הפדגוגי במשרד החינוך, **ד"ר מירי שליסל**, יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, **מיכל צדוקי**, סמנכ"לית ומנהלת אגף בכיר תכנון ואסטרטגיה במשרד החינוך, **ד"ר אודט סלע**, המדענית הראשית במשרד החינוך, **עו"ד אילת מלקמן**, היועצת המשפטית של משרד החינוך, **אלי מורגנשטרן**, רכז חינוך באגף התקציבים במשרד האוצר, **עו"ד אביגדור דנן**, סגן היועצת המשפטית במשרד החינוך, **ד"ר הילה טל**, מנהלת תחום מחקרים וניסויים חינוכיים, לשכת המדענית הראשית במשרד החינוך.

צוות ראמ"ה

ד"ר ענבל רון-קפלן, ראש אגף מבחנים, **ד"ר טל רז**, ראש אגף סקרים והערכת תוכניות, **נורית ליפשטט**, ראש אגף סטטיסטיקה, **עופר טל-שחר**, ראש אגף תפעול, **ד"ר חגית מלכה-הרטף**, מנהלת תחום הדרכה, **ד"ר ענר רוגל**, מנהל תחום מבחנים ארציים, **אימאן עואדיה**, מנהלת תחום מבחנים בערבית, **ד"ר פרנקלין זרומב**, מנהל תחום סטטיסטיקה, **איריס ברם-גזית**, עוזרת מקצועית למנכ"ל ראמ"ה, **עמית דהן**, מנהלת גף תפעול מבחנים ומיכל שמש, מנהלת גף הערכת תכניות חינוכיות.

מזכיר הצוות

יואב לוי, מנהל גף הערכת פרויקטים חינוכיים ברשות הארצית למדידה והערכה במשרד החינוך

תודות

נבקש להודות גם ל**פרופ' מיכל בלר**, **פרופ' יואב בנימיני**, **ד"ר ענת בן-סימון**, **פרופ' רמי בנבנישתי**, **ד"ר צור קרליץ** ו**ד"ר יואב כהן** אשר סייעו לנו בעצותיהם הטובות והסכימו להשקיע בחשיבה איתנו זמן יקר.

מקורות

Choppin, Jeffrey. (2002). **Data Use in Practice: Examples from the School Level**. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, New Orleans.

Darling-Hammond, L., Schachner, A., & Edgerton, A. K. (2020). **Restarting and Reinventing School: Learning in the Time of COVID and Beyond**. Learning Policy Institute.

Klein, A.M., Zevenbergen, A.A., & Brown, N.E. (2006). “**Managing Standardized Testing in Today's Schools**”, The Journal of Educational Thought, 40, 145-158.

Madaus, G.F., & Clarke, M. (2001). **The Adverse Impact of High Stakes Testing on Minority Students: Evidence from 100 Years of Test Data**. In G. Orfield, & M. L. Kornhaber (Eds.), Raising standards or raising barriers? Inequality and high-stakes testing in public education. New York: The Century Foundation Press.

Matters, G. (2006). “**Using Data to Support Learning in Schools: Students, Teachers, Systems**”, Australian Education Review, 49.

Pitsia, Anastasios & Lehane (2021). “**Investigating the Use of Assessment Data by Primary School Teachers: Insights from a Large-scale Survey in Ireland**”, Educational Assessment, 26:3, 145-162

Smith, Mary & Rottenberg, Claire. (2005). “**Unintended Consequences of External Testing in Elementary Schools**”, Educational Measurement: Issues and Practice, 10, pp 7 - 11.

U.S. Department of Education, Office of Planning, Evaluation, and Policy Development (2010). **Use of Education Data at the Local Level From Accountability to Instructional Improvement**, Washington, D.C.

William, D. (2010). **Standardized Testing and School Accountability**. Educational Psychologist, 45, 107 - 122.

בושריאן, ע. (2020). **מדידת שיפור בבתי הספר בישראל: סיכום פעילות קבוצת העבודה**. ירושלים: היוזמה למחקר יישומי בחינוך, האקדמיה הלאומית בישראלית למדעים.

בית המשפט העליון, **התנועה לחופש המידע ואח' נגד משרד החינוך**, עע"ם 1245/12.

משרד החינוך (2019). **תמונת מצב: מודל חדש להערכה בית ספרית**. הרשות הארצית למדידה והערכה (ראמ"ה).

משרד החינוך (2020). **צוות מקצועי לבחינת הערכה בית-ספרית: מסמך מסכם**, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה).

משרד החינוך (2014). **ועדת הערכה בנושא הערכה של בתי ספר יסודיים וחיטובות ביניים**, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה).

משרד החינוך (2008). **מדיניות פרסום ציוני המיצ"ב ברמת בית הספר: דו"ח הוועדה המקצועית**. בראשות פרופ' מיכל בלר. הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה).

כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל. (2005). **התוכנית הלאומית לחינוך**. בראשות שלמה דוברת.

זרד, א. וויניגר, א. (2021). **מבחני הערכה סטנדרטיים ארציים במערכת החינוך בישראל ובמבט השוואתי**. ירושלים: הכנסת – מרכז המחקר והמידע.

נספח: מערכי הערכה קודמים

בחינות המיצ"ב החלו בסוף שנות התשעים, כיוזמה מקומית שהתרחבה למערכת החינוך כולה. מאז שנת תשס"ז (2006/7), הבחינות נבנות ומנוהלות על ידי ראמ"ה. להלן פירוט הבחינות שנעשו והשינויים שהוצעו לאורך השנים:

שנים	שכבה	% בתי ספר	מספר הבחינות ותחומי הדעת	ימי בחינה	אתגרים ותועלות
תשס"ז (2006/7) עד תשע"ג (2012/3)	ב	50%	מבחן בשפת אם	1,045	"שכבות מיצב" ידועות מראש ומחזוריות, עם תמונת מצב בית ספרית ב-5 תחומים כל 4 שנים.
	ה'	50%	2 מבחנים ב-2 מקצועות מתוך 4 (שפת אם, מתמטיקה, אנגלית, מדעים)	2,090	
	ח'	50%	2 מבחנים ב-2 מקצועות מתוך 4 (שפת אם, מתמטיקה, אנגלית, מדעים)	927	
	סך הכל: 4,062				
תשע"ד (2013/4) הוקפאו הבחינות					
תשע"ה (2014/5) עד תשע"ט (2018/9)	ה'	33%	3 מבחנים ב-3 מקצועות (שפת אם, מתמטיקה ואנגלית)	2,090	"שכבות מיצב" ידועות מראש ומחזוריות, עם תמונת מצב בית ספרית ב-5 תחומים כל 4 שנים.
	ח'	33%	4 מבחנים ב-4 מקצועות (שפת אם, מתמטיקה, מדעים וטכנולוגיה ואנגלית)	1,236	
	סך הכל 3,326				
תש"פ (2019/20) עד תשפ"א (2020/21) הוקפאו הבחינות					
תשפ"ב (2021/2022)	ד	100%	מבחן בשפת אם	2,090	מבחן בתחום בודד.
	סך הכל 2,090				
תשפ"ג (2022/2023)	ד	100%	מבחן בשפת אם	2,090	מבחן בתחום בודד.
	ח	100%	מבחן בשפת אם	927	
	סך הכל 3,017				
מודל הוועדה בראשות שמואל אבובב וד"ר חגית גליקמן שגובש ב-2019	ד	100%	מבחן בשפת אם	2,090	ביסוס תחום השפה והכפלה של עומס הבחינות, לצד בחינות בהפתעה (כדי למנוע הכנה). תמונת מצב בית ספרית ב-3/4 תחומים כל 3 שנים.
	ה' או ו'	100%	מבחן ב-3 מקצועות (שפה, מתמטיקה, אנגלית)	2,090	
	ח	100%	מבחן בשפת אם	927	
	ח' או ט'	100%	מבחן ב-4 מקצועות (שפה, מתמטיקה, מדעים, אנגלית)	927	
	סך הכל 6,034				
מודל הוועדה בראשות ד"ר גל אלון שגובש ב-2023	ד	100%	מבחן בשפת אם	2090	ביסוס תחום השפה בייסודי והגדלה מתונה בהיקף הבחינות, לצד בחינות מדגם (כדי למנוע מחזוריות). תמונת מצב בית ספרית ב-3 תחומים כל 4 שנים, עם בחירה חלקית לבתי הספר.
	ה	53%	מבחן ב-3 מתוך 4 מקצועות (שפה, מתמטיקה, אנגלית, מח"ר)	1100	
	ח	100%	מבחן ב-3 מתוך 5 מקצועות (שפה, מתמטיקה, אנגלית, מח"ר, מדעים)	927	
	ט	22%	מבחן ב-1 מתוך 3 מקצועות (שפה, אנגלית, מח"ר)	205	
	סך הכל 4,322				

נספח: מסגרות דגימה ודיווח

היקפי הדגימה חושבו באופן שיאפשר לדווח על תוצאות מערכת החינוך ברמה הארצית בארבעה תחומי דעת מדי שנה, בהתבסס על בחינה שתערך בחלק מבתי הספר בלבד. כבעבר, הדיווח ברמה הארצית ייעשה על בסיס פילוח על פי רמה סוציו אקונומית (נמוכה, בינונית, גבוהה), על פי סוג מגזר שפה (עברית/ערבית), על פי סוג פיקוח (ממלכתי, ממלכתי דתי, חרדי) ועל פי קבוצה (יהודי, ערבי, דרוזי, בדואי). בשנה השניה והשלישית תיבחן האפשרות להקטין את מסגרות הדגימה, בהתאם לנתונים שייצברו בשנה הראשונה.

בכיתות ד' צפויים להיבחן 100% מבתי הספר בשפת אם (עברית/ערבית):

קבוצת מגזר-פיקוח	מספר מוסדות מוערך (בתי ספר ייסודיים)	% מוסדות שיידרשו להיבחן בשנה (כיתות ד')
דוברי עברית (ממלכתי)	903	100%
דוברי עברית (ממלכתי דתי)	399	100%
דוברי עברית - חרדי	362	100%
דוברי ערבית - ערבי	288	100%
דוברי ערבית - בדואי	87	100%
דוברי ערבית - דרוזי	51	100%
סך הכל	2090	100%

בכיתות ה' צפויים להיבחן 53% מבתי הספר מדי שנה באחד משלושה תחומים, והיתר יוכלו להיבחן ע"פ בחירה:

קבוצת מגזר-פיקוח	מספר מוסדות מוערך (בתי ספר ייסודיים)	מספר מוסדות נדרש למדגם בבחינה בודדת	מספר מוסדות נדרש למדגם ל-3 בחינות	% מוסדות שיידרשו להיבחן בשנה (כיתות ה')
דוברי עברית (ממלכתי)	903	157	471	52%
דוברי עברית (ממלכתי דתי)	399	69	207	52%
דוברי עברית - חרדי *	362	100	200	55%
דוברי ערבית - ערבי	288	50	150	52%
דוברי ערבית - בדואי	87	15	45	52%
דוברי ערבית - דרוזי	51	9	27	53%
סך הכל	2090	400	1100	53%

* לצורך האומדן, אנו מעריכים שבתי הספר בפיקוח החרדי ייבחנו ב-2 מתוך 3 מקצועות.

בכיתות ח' צפויים להיבחן 100% מבתי הספר, אך ל-34% מהם תהיה בחירה ביחס למקצוע בו ייבחנו:

קבוצת מגזר-פיקוח	מספר מוסדות מוערך (חטיבות ביניים)	מספר מוסדות נדרש למדגם בבחינה בודדת	מספר מוסדות נדרש למדגם ל-3 בחינות	% מוסדות שיבחרו במה להיבחן (כיתות ח')
דוברי עברית (ממלכתי)	393	85	255	35%
דוברי עברית (ממלכתי דתי)	306	65	195	36%
דוברי ערבית - ערבי	162	35	105	35%
דוברי ערבית - דרוזי	21	5	15	29%
דוברי ערבית - בדואי	45	10	30	33%
סך הכל	927	200	600	34%

בכיתות ט' צפויים להיבחן 22% מבתי הספר בתחום אחד שייקבע מדי שנה:

קבוצת מנזר-פיקוח	מספר מוסדות מוערך (חטיבות ביניים)	מספר מוסדות נדרש למדגם בבחינה בודדת	% מוסדות שיידרשו להיבחן בשנה (כיתות ט')
דוברי עברית (ממלכתי)	393	85	22%
דוברי עברית (ממלכתי דתי)	306	65	21%
דוברי ערבית - ערבי	162	35	22%
דוברי ערבית - דרוזי	21	5	24%
דוברי ערבית - בדואי	45	10	22%
סך הכל	927	200	22%

בנוסף לבחינות ההישגים, צפויים להשתתף מדי שנה כשליש מבתי הספר היסודיים, חטיבות הביניים והתיכונים בסקר האקלים והסביבה הפדגוגית. הסקר מיועד לתלמידים, מורים, הורים ומנהלים בשכבות ה'-יא'.